

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2009-02-13

Närvarande: F.d. justitierådet Nina Pripp, regeringsrådet Nils Dexe och f.d. justitieombudsmannen Nils-Olof Berggren.

Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften

Enligt en lagrådsremiss den 29 januari 2009 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Axel Peterson, biträdd av rättssakkunnige Mattias Möller.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås införandet i 6 kap. brottsbalken av en ny straffbestämmelse (10 a §), som syftar till att förstärka det straffrättsliga skyddet för barn under 15 år mot att utsättas för sexuella övergrepp. Bestämmelsen avser inte något fullbordat sexuellt övergrepp utan tar i stället sikte på det förlopp som kan föregå ett sådant övergrepp, nämligen vuxnas kontakter med barn i sexuellt syfte, s.k. grooming. En reglering som innebär att sådana kontakter ska kriminaliseras finns i artikel 23 i Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp. Regeringen har i juli 2008 tillsatt en utredning, 2008 års sexualbrottsutredning, Ju 2008:12, som ska utvärdera 2005 års sexual-

brottslagstiftning. I utredningens uppdrag ingår också att analysera frågan om Sveriges tillträde till konventionen och vilka lagändringar som i så fall kan krävas (dir. 2008:94). Utredningen beräknas avsluta sitt arbete senast den 29 oktober 2010. Enligt vad som sägs i remissen är det också att förvänta att Europeiska kommissionen inom kort lägger fram förslag till revidering av rådets rambeslut av den 22 december 2003 om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi (2004/68/RIF). Revideringen kan komma att avse bl.a. en kriminalisering av vuxnas kontakter med barn i sexuella syften.

På sätt som beskrivs i remissen kan redan nu gällande strafflagstiftning i många fall tillämpas i fråga om vuxnas kontakter med barn i sexuella syften. Praxis vid tillämpningen av reglerna om försök och förberedelse möjliggör dock enligt remissen inte ett tillräckligt skydd mot sexuella övergrepp mot barn innan gärningsmannen och barnet faktiskt har träffats. I remissen föreslås därför att straffansvar ska inträda när en vuxen med syfte att begå ett sexualbrott mot ett barn träffar en överenskommelse om ett sammanträffande med barnet samt därtill vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att sammanträffandet kommer till stånd.

Lagrådet har inte något att invända mot vad som sägs i remissen om behovet av ett utökat skydd för barnen. Den föreslagna regleringen innebär att handlingar som i praktiken utgör ett slags förberedelse till brott kriminaliseras som fullbordat brott. Detta innebär bl.a. att det inte ges någon möjlighet till frivilligt tillbakaträdande enligt 23 kap. 3 § brottsbalken. Kriminaliseringen innebär också att straffansvar inträder på ett tidigare stadium än vad som följer av artikel 23 i den nyss nämnda Europarådskonventionen. Mot bakgrund av vad som nu har sagts kan det enligt Lagrådets mening sättas i fråga om man inte borde avvakta det ytterligare underlag för lagstiftningen som kan

förväntas framför allt genom 2008 års sexualbrottsutredning. Lagrådet motsätter sig emellertid inte i och för sig en lagstiftning nu. Som framgår av det följande finns det enligt Lagrådets mening dock anledning att i viss del ytterligare utveckla skälen för den föreslagna kriminaliseringen.

I fråga om lagförslagets närmare utformning har Lagrådet följande synpunkter.

6 kap.

10 a §

Den föreslagna nya straffbestämmelsen skiljer sig i två väsentliga avseenden från vad som föreslogs i den underliggande remitterade promemorian. Till en början anges i bestämmelsen uttryckligen vilka brott enligt 6 kap. som en gärningsman kan ha avsett att begå. Vidare inträder straffansvaret inte redan genom den vuxnes kontakt med barnet utan först om han eller hon har vidtagit någon åtgärd för att få till stånd ett överenskommet sammanträffande.

I lagrådsremissen framhålls bl.a. nödvändigheten av att man vid ansvarsbedömningen gör en bedömning avseende vilket slags brott som gärningsmannen åsyftat. Lagförslaget innefattar därför jämfört med promemorieförslaget en precisering av vilka brott som kan omfattas av det handlande som gärningsmannen planerar. Enligt Lagrådets mening kunde övervägas att lagtexten, för att bättre anknyta till den avsedda innebörden, gavs följande inledning: "Den som i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning, för vilken straff föreskrivs i ...".

Med lagförslaget krävs det att den vuxne kommer överens med barnet om ett sammanträffande. Men detta är, som framgått, inte i sig tillräckligt. Den vuxne ska vidta någon åtgärd som är ägnad att främja det sammanträffande vid vilket sexualbrottet är avsett att begås. Lagtexten ger inte klart besked om huruvida den främjande åtgärden måste företas först efter det att överenskommelsen träffats med barnet. I remissen sägs det dock bl.a. att straffbestämmelsen bör vara utformad på ett sätt som innebär att straffansvaret inträder först när gärningsmannen efter att ha träffat en överenskommelse om ett möte genom sitt vidare agerande bekräftar att han eller hon står fast vid att gå vidare i den handlingsprogress som syftar till att möjliggöra ett fysiskt sexuellt övergrepp. Det kan t.ex. vara fråga om att gärningsmannen efter överenskommelsen bokar ett hotellrum för sammankomsten.

Om avsikten är att det för straffansvar ska krävas att gärningsmannen ska vidta ytterligare någon åtgärd efter den träffade överenskommelsen, bör lagtexten enligt Lagrådets mening förtydligas.

Ett krav på en efterföljande åtgärd innebär att den vuxne får en möjlighet att, innan åtgärden vidtagits, träda tillbaka från den träffade överenskommelse som syftar till han eller hon ska begå ett sexualbrott. En viss likhet med bestämmelserna i 23 kap. 3 § om frivilligt tillbakaträdande uppnås därigenom. Med den valda konstruktionen är brottet fullbordat först i och med att åtgärden har vidtagits. Att gärningsmannen, efter det att åtgärden vidtagits, avbrutit sina planer kan i stället beaktas vid straffmätningen (se 29 kap. 5 §).

Lagrådet vill dock anmärka följande.

För gärningsmannen torde det knappast vara någon större skillnad om han eller hon t.ex. köper en biljett till barnet för att detta ska kunna resa till mötesplatsen och överlämnandet av biljetten sker innan eller samtidigt med att överenskommelsen träffas eller om överlämnandet sker först senare. Frågan om gärningens straffbarhet kan således komma att avgöras av ett mer slumpmässigt handlande.

Med ett krav på att åtgärden ska företas först efter överenskommelsen skjuts fullbordandetidpunkten fram och gärningsmannen ges tid att ångra sig. Lagrådet kan inte förstå annat än att det, inte minst med hänsyn till barnet, är eftersträvansvärt med en ordning som ger gärningsmannen möjlighet att undgå straffansvar genom att avstå från att träffa barnet även i ett sent skede. Med den fullbordandetidpunkt som lagförslaget innehåller ges dock ingen sådan möjlighet så snart den ytterligare åtgärden har vidtagits. Det hjälper i ett sådant fall inte om gärningsmannen i tid före det avtalade sammanträffandet meddelar barnet att mötet inte blir av. Om den vuxne däremot avtalar med barnet om ett sammanträffande på en viss tid och plats och sedan inte vidtar någon annan åtgärd än att komma till mötesplatsen torde, som remissen får förstås, han eller hon kunnat avbryta förloppet och undgå straffansvar genom att inte inställa sig. Fullbordandetidpunkten kommer enligt lagförslaget således att avgöras av sådana omständigheter i det enskilda fallet som den vuxne kanske inte alltid inser betydelsen av.

Enligt regleringen i den tidigare nämnda Europarådskonventionen förutsätts för straffbarhet att ett konkret handlande ska leda fram till ett möte. Lagförslaget går, som Lagrådet uppfattar det, längre. Lagrådet efterlyser en närmare redogörelse för vilka överväganden som i denna del ligger till grund för lagförslaget.

14 §

Det nya andra stycket i paragrafen utvidgar tillämpningsområdet för bestämmelsen i första stycket om ansvarsfrihet. Syftet med stycket skulle enligt Lagrådets mening komma till tydligare uttryck om det ges följande lydelse.

Detsamma gäller den som har begått en gärning enligt 10 a § om den har syftat till en sådan gärning som anges i första stycket och som, om den hade fullbordats, enligt vad som anges där uppenbarligen inte skulle ha inneburit något övergrepp mot barnet.